

कार्मर्य m. N. eines Baumes, *Gmelina arborea* Roxb., TS. 5,2,3,4. 6, 2,1,5. ÇAT. Br. 3,4,1,16. 8,3,17. 7,4,1,37. KĀTJ. Çr. 2,8,1. Davon **कार्मर्य** adj. f. ई *daraus bestehend*: परिधयः TS. 6,2,1,5. ÇAT. Br. 3,4, 1,16. वपाश्रयणैः 3,8,2,17. लुचम् 7,4,1,37. TS. 5,2,3,3. स्तुपात्रे ÇAT. Br. 4,3,3,6. KĀTJ. Çr. 6,3,7. 8,1,2. 9,2,13. 17,4,12. — Vgl. **काश्मरी**, **काश्मरी**.

कार्मर्य m. N. eines Baumes, *Shorea robusta* Roxb., AK. 2,4,2,25. **कार्मर्य** (का + वन) n. ein damit bestandener Wald P. 8,4,5.

1. **काल** 1) adj. f. ई P. 4,1,42. *blauschwarz, schwarz*; als m. *die blauschwarze Farbe, Schwärze* AK. 1,1,1,23. TRIK. 3,3,382. H. 1397. an. 2, 478. MED. I. 7. P. 5,4,33. (रये) कालाश्रयते R. 6,67,2. **काला**: काञ्चनसं-नाकास्तस्मिंस्तमसि रातसाः। समदृश्यत 19,5. **कालानि** भूवा मासानि शी-र्यन्ते यस्य देहिनः Suçr. 1,299,19. **कालाग्रिमूत** R. 3,53,13. **कालमेघ** 4,10, 26. 6,79,13. MBH. 1,7184. VET. 4,20. **कालवाल** und **कालवाल** ÇANT. 4,4. MBH. 1,1236. तस्याः — दीर्घवेणी — दृष्टे स्वसिता त्रिगुणा काली व्यालीव मूर्धनि 3,16191. **काली** स्त्री पाण्डुरैर्दत्तैः 16,57. **तिमिराभ्या-**रुता कालमिप्रकाशा निशामिव R. 2,114,2. **प्रमदा** 5,27,17. — 2) m. a) *das Schwarze im Auge* Suçr. 2,336,20. Vgl. **कालक**. — b) *der indische Kuckuck* RĀGĀN. im ÇKDr. — c) = **कालसर्प** VET. 16,13. — d) *Cassia Sophera* Lin. (s. **कासमर्द**). — e) *eine Art Plumbago* (रक्तचित्रक). — f) *das Harz der Shorea robusta* (राल) RĀGĀN. im ÇKDr. — g) *der Planet Saturn* (vgl. **नीलवासम्**) Dīrikā im ÇKDr. — h) ein Bein. Çiva's H. an. H. c. 43. MED.; vgl. **कालकाष्ठ**, **महाकाल** und **काली** Durgā. = Rudra Bhāg. P. 3,12,12. — i) N. pr. eines Sohnes von Hrada HARIV. 189. eines Fürsten (कालयवन) Bhāg. P. 3,3,10. eines Bruders des Königs Prase-nagīt BURN. Intr. 173. eines künftigen Buddha Lot. de la h. I. 126. eines Nāgarāga Vjutr. 83. eines Rakshas R. 6,69,12. eines Feindes von Çiva (s. **कालामुहृद्**). — k) N. pr. eines Berges R. 4,44,21. — l) N. eines der 9 Schätze bei den Ġaina H. 193. Sch. — m) myst. Bez. des Buchstabens m Ind. St. 2,316. — 3) f. **काला** a) N. verschiedener Pflan-zen: *Indigofera tinctoria* Lin. AK. 2,4,3,13. H. an. MED.; *Piper longum* Lin. AK. 2,4,3,15; eine der *Ipomoea Turpethum* nahe verwandte Pflanze, viell. *Ipomoea atropurpurea* Chois. AK. 2,4,3,27. H. an. MED. Suçr. 1,131,19. 2,106,19. 328,16; *Nigella indica* Roxb. AK. 2,9,37; *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा, **कालमेषिका**) Roxb. H. an. (lies **मिङ्गाम्**). MED.; *Ruellia longifolia* (कुलिक) RATNAM. im ÇKDr.; *Physalis flexuosa* Lin. (अश्रुगन्धा) RĀGĀN. im ÇKDr.; *Bignonia suaveolens* Roxb. (पाटला) BHĪVAPR. im ÇKDr. Nach dem gaṇa कुरीतक्यादि zu P. 4,3,167 ist **काला** auch *die Frucht der Kālā*. — b) N. pr. einer Tochter des Daksha, der Mutter der Kāleja oder Kālākeja MBH. 1,2520.2542. HARIV. 11321. 11352. 12463. PADMA-P. in VP. 122, N. 19. Vgl. **कालका**. — c) ein Bein. der Durgā AK. 1,1,1,32. Sch.; vgl. **काली**. — 4) f. **काली** a) = **कालिका** *schwarze Farbe, Tinte* H. an. MED. — b) *Anschwärzung, üble Nachrede* H. an. — c) *Nacht* RĀGĀN. im ÇKDr. — d) *eine schwarz aufziehende Wolkenmasse* H. an. HĀR. 71. — e) *ein best. in Milch vorkommendes Thierchen*, = **कीरकीट** H. an. = **नारकीट** (sic) MED. — f) N. verschiedener Pflanzen: α) = **कालाञ्जनी**; β) *Cajanus indicus* Spreng. (तुवरी); γ) *Ipomoea Turpethum* (त्रिवृत्) RĀGĀN. im ÇKDr.; δ) *Bignonia*

suaveolens Roxb. AK. 2,4,3,35. Sch. — g) N. einer der sieben Zungen Agni's ĠATĪDH. im ÇKDr. MUNP. UP. 1,2,4. GRHJASĀNGR. 1,14. — h) eine Form der Durgā AK. 1,1,1,32. H. 203. H. an. MED. MBH. 4,195. HARIV. 10239. KUMĀRAS. 7,39. DEV. 9,27. इत्ये चैवा रत्ननिदिवसौ देलय-न्धाविवानौ कालः काल्या भुवनफलके क्रीडति प्राणिशरैः BHARTS. 3,43. Hier wie bei **काल** als Bein. von Çiva hat man mit dem Begriff *der Schwärze* wohl auch den *der Alles zerstörenden Zeit* vor Augen gehabt. Vgl. Ind. St. 4,286.287. **महाकाली** und **भद्रकाली**. — i) N. einer der göttlichen Mütter H. an. MED.. — k) N. pr. einer Unholdin (vgl. **काल-का**), der Mutter der Kālākeja, HARIV. 11352. — l) N. einer der 16 Vi-djādevī H. 239. — m) Bein. der Satjavatī, der Gemahlin Çāntanu's und Mutter Kṛṣṇadvaiṇāna's TRIK. 2,8,10. LIA. I. 629, N. 1. MBH. 1,2209.4244. BENF. Chr. 6,1. Mutter Vikītravīrja's, mit dessen Gemahlin Kṛṣṇadvaiṇāna die drei Kinder Dhṛtarāṣṭra, Pāṇ-ḍu und Vidura zeugt HARIV. 1823. fg. Gemahlin Bhīmasena's und Mutter Sarvagata's Bhāg. P. 9,22,30. — n) mit oder ohne Beis. von गङ्गा N. eines Flusses LIA. I. 50.56.441. fg. — 4) n. a) *eine dunkle Art Sandelholz* (कालीयक) ÇABDAK. im ÇKDr. — b) *ein best. Parfum* (कै-कालक) RĀGĀN. im ÇKDr. — c) *Eisen* (vgl. **कालायस**) VĀKĀSP. bei BHAR. zu AK. ÇKDr.

2. **काल** m. 1) *ein bestimmter oder richtiger Zeitpunkt; Zeit überh.* AK. 1,1,3,1. 3,4,26,196. TRIK. 1,1,103. H. 126. an. 2,478. MED. I. 7. Im RV. nur an einer Stelle: उत प्रहामन्तिदीव्या त्रयाति कृतं यच्छुषी विचिन्तेति काले 10,42,9. AV. 19,53 und 54 sind Lieder, welche von Macht und Wesen der Zeit handeln, deren Begriff an den der Weltord-nung oder des Schicksals streift (vgl. unter 2.). Einigermaassen gebräuch-lich wird das Wort (st. des alten ऋतु) erst in den BRĀHMAṆA: स एष स्वि-ष्टकृतः कालः ÇAT. Br. 1,7,3,3. 3,8,3,36. यदि काले यथनाकाले ऽथैवा-स्मति 2,4,2,4. बुक्तेति काल एव 4,3,1,16. KĀTJ. Çr. 10,3,14. 25,7,2. ÇVETĀÇV. UP. 4,15. M. 2,80. 3,105. 7,164. 204. N. 2,17. 23,1. R. 1,77, 13. 2,40,30. 3,4,7. Suçr. 1,124,3. PAÑKĀT. I. 253.254. ÇĀK. 151. RAGH. 3,12. 12,69. **काले काले** MBH. 1,1680. RAGH. 4,6. **स्वकाले** M. 4,93. **प्राप्ते काले** 9,307. क्षेत्रे कालोपपादिते 36. **कालोत्पत्ति** विज्ञाने 38. **कालयुक्तं व-**चः R. 5,46,2. **पर्यन्यः कालवर्षी** MRĀKṢH. 178,10. PAÑKĀT. 149,14. **नैनं पु-**रा कालात्प्राणो ब्रूति ÇAT. Br. 14,5,1,11 (vgl. AIR. Br. 8,25, wo घ्रा-युषः st. कालात्). **कालमेव प्रतिक्षते** M. 6,45. **कालमन्वेषयत्तौ** PAÑKĀT. 182, 24. **कालविद्** R. 4,32,13. **कालं गच्छति** er gelangt zum Endpunkt (beim coitus) KHĀND. UP. 2,13,1. *die zu Etwas bestimmte —, geeignete Zeit*; die Ergänzt. im gen., dat., loc., im comp. vorang., im inf. oder im potent. mit यद् (P. 3,3,167. 168): सेप्रतिष्ठामहे कालः प्रस्थानस्य R. 2,56,2. त-स्य कालो ऽयमागतः *dazu ist jetzt die Zeit gekommen* Viçv. 12,9. एष द्वैधीभावस्य कालः PAÑKĀT. 153,9. 143,12. VID. 241. नायं वक्तव्यस्य का-लः PAÑKĀT. 194,23. न राम कालः परिदेवनाय MBH. 3,10259. न कालो ऽस्ति विलम्बने R. 6,8,45. **दक्षिणाकाल** KĀTJ. Çr. 17,2,21 (vgl. **दक्षिणा-**नां काले ÇAT. Br. 7,2,2,21). **कर्मकाल** R. 1,63,34. **क्रियाकाल** Suçr. 1,5, 13. **पणकालममन्यत** N. 7,8. VIKR. 32,15. 64,18. नायं कालो विलम्बितुम् N. 20,11. DRAUP. 3,7. R. 6,93,23. **कालो यदुञ्जीत भवान्** P. 3,3,168. Sch. — **कालमासाद्य** in Berücksichtigung der Zeitumstände: **कालमासाद्य**